

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності. Київ: Атіка, 2004. 296 с.
2. Булейко А.О. Дискусійні питання визначення підстав та умов звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. Кримінально-правове, кримінально-виконавче та кримінологічне забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина. Запоріжжя, 2016. С. 97–103.
3. Виттенберг Г.Б. Совершенствование законодательства о наказании. Советское государство и право. 1980. № 6. С. 73–78.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1718 с.
5. Голіна В.В. Злочинності – організовану протидію. Харків: Рубікон, 1998. 128 с.
6. Дубинин Т.Т. Состав преступления и состав освобождения от уголовной ответственности. Уголовно-правовые и процессуальные проблемы реализации уголовной ответственности. Куйбышев, 1986. С. 5–13.
7. Келина С.Г. Теоретические вопросы освобождения от уголовной ответственности. Киев: Наука, 1974. 232 с.
8. Наден О.В. Спеціальні види звільнення особи від кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Харків: Право, 2003. 224 с.
9. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 12. Вісник Верховного Суду України. 2006. № 2. С. 13–16.
10. Усатий Г.О. Кримінально-правовий компроміс. Київ: Атіка, 2001.

УДК 343.9(477):343.58

КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ТВАРИНАМИ В УКРАЇНІ

CRIMINOLOGICAL ASPECTS OF CRUEL TREATMENT OF ANIMALS IN UKRAINE

Дубіна І.О.,

студентка магістратури

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена вивченню актуальної, але недостатньо дослідженої проблеми жорстокого поводження із тваринами в Україні. У статті аналізуються кримінологічні показники та рівень латентності злочинності. Також досліджується законодавство України щодо цього питання.

Ключові слова: жорстоке поводження, тварина, кримінологічна характеристика, захист, злочинна поведінка.

Данная статья посвящена изучению актуальной, но недостаточно исследованной проблеме жестокого обращения с животными в Украине. В статье анализируются криминологические показатели и уровень латентности. Также рассматривается законодательство Украины, посвященное этому вопросу.

Ключевые слова: жестокое обращение, животное, криминологическая характеристика, защита, преступное поведение.

The article is devoted to the study of the actual, but insufficiently explored problem of cruel treatment of animals in Ukraine. The article deals with analysis of criminological characteristics and level of latency. The article also discusses the legislation of Ukraine on this issue.

Key words: cruel treatment, animal, criminological characteristic, defence, criminal behaviour.

Постановка проблеми. Кожного дня тварини борються за своє життя. Шокуюча кількість випадків жорстокого поводження із тваринами є лише верхівкою айсберга; більшість випадків залишається прихованими. На відміну від жорстоких злочинів проти людей, випадкам знущання над тваринами правоохоронні органи не приділяють достатньої уваги, що ускладнює розуміння того, наскільки вони є частими та масштабними.

Необхідність захисту тварин від жорстокого з ними поводження та гуманне до них ставлення як на національному, так і на міжнародному рівнях є безспірними. Саме через це більшість країн впроваджує законодавство щодо притягнення до відповідальності тих, хто знущається над тваринами, та захисту останніх від цих знущань. Європейська спільнота підтвердила своє прагнення захистити тварин від жорстокості шляхом ухвалення таких міжнародно-правових актів, як: Європейська конвенція про захист тварин під час міжнародного перевезення 1968 р. (переглянута 2003 р.); Європейська конвенція про захист тварин, що утримуються на фермах, 1976 р.; Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей, 1986 р.; Європейська конвенція про захист домашніх тварин 1987 р.

Так, Європейська конвенція про захист домашніх тварин 1987 р. [1] визнає наявність у людини морального обов'язку перед тваринами, вказує на цінність домашніх

тварин для суспільства, а також на те, що між людиною і цими тваринами наявні особливо тісні зв'язки.

У наш час є абсолютна необхідність мати ефективні закони для захисту прав тварин, тільки тоді вони можуть бути врятовані від жорстокості людини. Але не завжди одне лише ухвалення закону, навіть дієвого та прогресивного, може вирішити проблему. Люди в наш час дуже часто стають абсолютно нечутливими до болю тварин лише тому, що тварини не мають голосу, щоб дати зрозуміти, що вони відчувають і як їм буває несолодко жити. Є гостра необхідність доведення до відома суспільства наявної проблеми в країні.

Стан опрацювання. Незважаючи на те, що ця проблема є актуальною, гострою та такою, що сьогодні досі немає дієвого механізму вирішення, їй присвячено занадто мало наукових праць. Є праці, що розробляли українські та закордонні науковці в галузях кримінального, міжнародного права та кримінології, зокрема: Ю.М. Антонян, О.В. Богатова, Є.В. Бочаров, В.В. Голіна, В.М. Дрьомін, Н.І. Зубченко, С.Р. Келлерт, В.В. Кузнецов, С.Г. Кулик, В.А. Ломако, В.О. Макаров, В.С. Мірошніченко, В.О. Навроцький, Дж.С. Одендалл, С.П. Репецький, О.П. Рябчинська, О.В. Саратов, В.О. Туляков, А.Р. Фелтхаус, О.О. Шуміло й ін.

Метою статті є дослідження проблеми жорстокого поводження із тваринами в Україні, аналіз законодавства

України, яке спрямоване на захист тварин, відшукання дієвих засобів запобігання злочинам та охорони тварин від знущань.

Виклад основного матеріалу. Є багато визначень жорстокого поводження із тваринами. Наприклад, Ф.Р. Асціоне пояснює жорстоке поводження із тваринами як «неприйнятну в суспільстві поведінку, унаслідок якої особа умисно завдає непотрібний біль, страждання, стрес і (або) смерть тварині» [6, с. 54]. С.Р. Келлерт і А.Р. Фелтхаус розуміють дане поняття як «умисне, неодноразове і недоцільне завдання фізичної шкоди тварині в спосіб, який, імовірно, призведе до серйозних каліцтв» [7, с. 1125]. О.О. Шуміло пропонує розуміти жорстоке поводження із тваринами як умисне посягання на встановлений порядок утримання та поводження із тваринами шляхом завдання істотного фізичного болю та / або особливих страждань, що можуть призвести до каліцтва або смерті хребетної тварини [17, с. 27]. І це лише декілька поглядів на дане поняття.

Поводження із тваринами є невід'ємною частиною людської діяльності, що так чи інакше впливає на морально-етичне, соціальне, економічне життя населення країни. Так, жорстоке поводження із тваринами негативно впливає на моральні засади суспільства, через що зростає кількість випадків жорстокості, які вчиняються людьми, починаючи з дитинства. Небезпека таких злочинів полягає у формуванні в громадян, особливо в підлітків, почуття байдужості до страждань живих істот, що призводить до агресії, насилля, проявів вандалізму. Як показують кримінологічні дослідження, багато осіб, які в малолітньому або неповнолітньому віці неодноразово знущалися, били або вбивали тварин, і надалі вчиняли злочини, пов'язані з насильством [12, с. 114]. Наприкінці ХХ ст. проводилися дослідження, об'єктом яких були серійні вбивства за сексуальними мотивами. Праці науковців із цієї теми все частіше включали в себе приклади взаємозв'язку між завданням страждань тваринам і подальшим вчиненням злочинів, а саме жорстоких вбивств [9, с. 126]. Підтвердженням цього також є наявна в науці так звана «тріада Макдональда», тобто набір із трьох поведінкових характеристик особи – зоосадизм, енурез та піроманія, які пов'язують зі схильністю до здійснення серійних вбивств та рецидиву [16, с. 15].

Невипадково фізична жорстокість до тварин поруч з іншими формами асоціальної поведінки (злодійство, брехня, фізична жорстокість до людей) входить у клінічну картину проявів розладів поведінки Міжнародної класифікації хвороб. Так, 1987 р. прояви фізичної жорстокості до тварин внесені у «Довідник із діагностики і статистичного обліку розладів психіки» як критерій для діагностики поведінкових розладів [8, с. 72].

Однак думка, що знущання над тваринами та подальший вступ у злочинну діяльність є взаємопов'язаними, не є абсолютно правильною. Чимало науковців підтримують протилежну думку та зазначають, що така поведінка досить поширена серед дітей і підлітків, що не мають потягу до злочинної поведінки.

Одне із чималої кількості опитувань людей вказує на факт легковажного ставлення до проблеми знущання над тваринами, під час якого більшість опитаних щодо питання про вияви жорстокого ставлення до тварин у суспільстві показали нейтральне ставлення до відеоматеріалів із проявами агресії (зокрема, до тварин), незважаючи на розуміння такого негативного впливу на людей та їхнє сприйняття [12, с. 125].

Неможливо дослідити сучасний стан проблеми жорстокого поводження із тваринами в Україні без аналізу кількісних та якісних показників злочинності.

Так, якщо казати про географію злочинності, то дана проблема наявна як у міській, так і в сільській місцевості (40% та 60% відповідно). Що стосується топографії жорстокого поводження із тваринами, за даними досліджень,

найбільше таких злочинів вчиняється в місцях загального користування, як-от під'їзди та подвір'я багатоквартирних будинків або територія коло приватних будинків (приблизно 64%). Менший відсоток виявлених злочинів у закритих приміщеннях (квартирах, будинках) – 18,7%, громадських місцях (парки, вулиці) – 12,1%. Але неможливо говорити про великий відсоток достовірності результатів таких досліджень через високий рівень латентності цього злочину [17, с. 55].

Велику роль у формуванні особистості злочинця даної категорії відіграє наявність чи відсутність сім'ї (зокрема, одного з батьків), незацікавленість батьків у вихованні високоморальної людини, байдужість до інтересів та дозвілля дитини тощо.

Не меншу роль відіграють і соціальні властивості особи, серед яких вік, стать, освітньо-культурний рівень та інше. Відповідно до цього можна охарактеризувати особистість злочинця так.

Здебільшого злочини проти тварин вчиняють саме чоловіки. Так, співвідношення чоловіків і жінок як злочинців даної категорії становить 15:1.

Щодо віку, то особи віком 29–39 років скоюють приблизно 28% злочинів, передбачених ст. 299 Кримінального кодексу (далі – КК) України. На другому місці за кримінальною активністю – вікова група 40–49 років, що становить приблизно 20,5% злочинців. Далі йдуть групи осіб віком 18–24 та 25–28 років, які становлять 16,4% та 15,6% відповідно. Найменші показники у віковій групі злочинців 50–59 років (9%), 16–17 років (5,7%), старших 60 років (4,9%).

Якщо досліджувати такий показник, як освітній рівень, то більшість осіб, які вчиняють даний злочин, мають середню (повну або неповну) освіту (75%) [15, с. 69]. Особи, які мають незакінчену вищу або повну вищу освіту, взагалі становлять дуже маленький відсоток – 4,1% та 2,5% відповідно. Далі логічно проаналізувати показники зайнятості осіб, що вчинили злочин, передбачений ст. 299 КК України. Найбільша кількість осіб належать до групи тих, хто не працює і не навчається (63,9%), а тих, хто працює, лише 24,6%. Учні і студенти, у свою чергу, становлять 4,9%.

Багато злочинів вчиняються особами, які на момент скоєння перебувають у стані алкогольного сп'яніння (61,5%) або під впливом наркотичних речовин (10%) [15, с. 70].

Лише 27,9% осіб, які вчинили злочин, передбачений ст. 299 КК України, перебували в шлюбі.

Доречно також проаналізувати психологічні аспекти. За результатами емпіричних досліджень, науковці до особливостей осіб, що скоїли досліджуваний злочин, відносять злопам'ятство, імпульсивність, підвищену вразливість [11, с. 120]. Найбільш чисельну групу щодо мотивів вчинення злочину становлять такі, що скоєні з хуліганських мотивів (майже 75%), а приблизно 15% – корисливі.

Важливим є дослідження виду тварин, які найчастіше потерпають від знущань та жорстокого поводження. Це собаки, коти і коні (собаки стають жертвами частіше за всіх) – 63%, рідше птахи (22%) та інші тварини.

Рівень фактично скоєних злочинів, передбачених ч. 1, 2 ст. 299 КК України, залишається невідомим, тому можна вести мову лише про рівень зареєстрованих злочинів, згідно зі статистичною звітністю, однак і цей показник доволі важко знайти й охарактеризувати. Так, за відомою інформацією, усього за 2010–2015 рр. правоохоронними органами виявлено 345 злочинів, передбачених ст. 299 КК України, а саме: 2010 р. – 31, 2011 р. – 26, 2012 р. – 84, 2013 р. – 93, 2014 р. – 41, 2015 р. – 70. Що стосується кількості осіб, що вчинили злочини, передбачені тією ж статтею, то за той самий період часу виявлено: 2010 р. – 15, 2011 р. – 19, 2012 р. – 15, 2013 р. – 15, 2014 р. – 11, 2015 р. – 14. Така мізерна кількість виявлених та зареєстрованих злочинів та осіб, які їх вчинили, пояснюється

не тільки високим рівнем латентності, а й відсутністю усвідомлення високої суспільної небезпеки злочину в правовій і моральній культурі населення країни [18, с. 27].

Рівень судимості за ст. 299 КК України за період 2010–2015 рр., згідно зі статистичними даними Державної судової адміністрації, становить 107 осіб, а саме: 2010 р. – 11, 2011 р. – 6, 2012 р. – 14, 2013 р. – 6, 2014 р. – 15, 2015 р. – 10 [18, с. 28].

Дослідженню також підлягають способи вчинення злочину. Так, що стосується найпоширеніших способів, то такими є: власне нанесення ударів (71,9%), удущення (9,3%), використання пневматичної або вогнепальної зброї (8,4%), нацькування інших тварин (4,6%), підпалення (3,7%) або залишення тварини без їжі та води (1,9%) [18, с. 29].

Як вже зазначалося раніше, однією з головних проблем є високий рівень латентності даного явища. Даний феномен визначається декількома причинами. І першою з таких є низький рівень морального та духовного розвитку населення країни, яке легковажно ставиться до цього явища [12, с. 124].

Наприклад, більшість населення країни, засуджуючи насильницьке знущання та вбивство тварин, байдуже або навіть позитивно ставляться до полювання. На відміну від населення країн Європи, наші громадяни жодним чином не зважають на використання тварин у цирках, пересувних звіринцях, особливо коли наявне негуманне поводження.

Прикладом байдужого та навіть зневажливого ставлення до безпритульних тварин є ситуація під час підготовки до чемпіонату Європи з футболу «Євро – 2012». За даними журналістських досліджень, в Україні було знищено тисячі безпритульних тварин, особливо собак. Найбільше обурення викликав спосіб їх винищення: співробітники місцевих комунальних служб міст Києва та Харкова розкидали на вулицях і в місцях громадського відпочинку шматки м'яса з отрутою, внаслідок чого загинуло багато не тільки безпритульних, але й свійських котів і собак [17, с. 63].

Однією із причин латентності також вважається проблема розмежування складу злочину, передбаченого КК України та Кодексом про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) України, бо, з огляду на диспозиції, лише обов'язковий характер настання негативних наслідків (мучення, каліцтва чи загибелі тварини) відрізняє адміністративне правопорушення від однойменного злочину [10, с. 303].

Наступною причиною є відсутність у складі злочину за ст. 299 КК України особи потерпілого, яка може заявити про злочин, вчинений проти неї.

Додатково варто зазначити занадто низький рівень реєстраційної процедури цих злочинів, легковажність та некомпетентність правоохоронних органів.

Варто проаналізувати законодавство України, яке спрямоване на захист тварин та поліпшення їхнього стану в нашій країні.

2006 р. Україна стала другою після Латвійської Республіки пострадянською країною, яка ухвалила Закон «Про захист тварин від жорстокого поводження». Цей Закон спрямований на захист від страждань і загибелі тварин унаслідок жорстокого поводження з ними, захист їхніх природних прав та укріплення моральності й гуманності суспільства. Закон стосується домашніх, мисливських, безпритульних, сільськогосподарських тварин, тварин, які можуть використовуватися для дослідів [3]. До появи цього Закону ці питання не були врегульовані, окрім наявності норм відповідальності, зокрема кримінальної (ст. 299 КК України) [5] та адміністративної (ст. 89 КУпАП України) [4].

4 серпня 2017 р. в Україні набрав чинності Закон № 2120–VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо запровадження гуманного ставлення до тварин)», ухвалений на базі законопроекту № 5119–1 [2]. Закон сприяє удосконаленню окремих положень законодавчих актів України, що стосуються проблеми жорстокого поводження із тваринами, та передбачає суворіше покарання за правопорушення проти тварин.

Україна є стороною Європейської конвенції про захист домашніх тварин 1987 р., однак в інших європейських конвенціях щодо поводження із тваринами участі не бере. Важливим питанням європейської інтеграції України є необхідність адаптації законодавства держави до стандартів Європейського Союзу (далі – ЄС) у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження. Це зобов'язання випливає зі ст. 64 п. 4 р. IV Угоди про асоціацію України та ЄС, яка передбачає досягнення взаєморозуміння стосовно стандартів утримання і поводження із тваринами [14, с. 221].

Висновки. Отже, жорстоке поводження із тваринами є тяжким та поширеним явищем в Україні. Низький рівень морального розвитку, легковажне ставлення свідків цього злочину та правоохоронних органів, прогалини в законодавстві негативно впливають на становище та нормальне існування тварин у країні. Збільшується кількість випадків жорстокого поводження із тваринами. Характерний високий рівень латентності цього злочину, що ускладнює боротьбу з таким явищем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Європейська конвенція про захист домашніх тварин: документ № 994a15, чинний, поточна редакція. Ратифікація від 18 вересня 2013 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a15.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження гуманного ставлення до тварин: Закон України від 22 червня 2017 р. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 34. Ст. 371. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-19>.
3. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21 лютого 2006 р. № 3447–IV. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 27. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Дод. до № 51. Ст. 1122. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
5. Кримінальний кодекс України: Закон від 5 квітня 2001 р. № 2341–III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № № 25–26. Ст. 131. С. 299. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
6. Child Abuse, Domestic Violence, and Animal Abuse / F.R. Ascione, P. Arkow. West Lafayette: Purdue University Press, 1999. 500 p. URL: http://habricentral.org/resources/514/download/Child_Abuse_Optimized.pdf?token.
7. Childhood Cruelty to Animals among Criminals and Noncriminals / A.R. Felthous, S.R. Kellert. Human Relations. 1985. № 38. P. 1113–1129. URL: https://www.researchgate.net/profile/Stephen_Kellert/publication/247716442_Childhood_Cruelty_toward_Animals_among_Criminals_and_Noncriminals/links/552fd27d0cf20ea0a06ea859/Childhood-Cruelty-toward-Animals-among-Criminals-and-Noncriminals.pdf.
8. Wright J., Hensley C. From animal cruelty to serial murder: Applying the graduation hypothesis. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology. 2003. № 47 (1). P. 71–88. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.877.6727&rep=rep1&type=pdf>.
9. Александренко В.В. Кримінально-правові та криміналістичні аспекти жорстокого поводження з тваринами. Юридична наука. 2015. № 4. С. 123–129.
10. Антипов В.В. Деякі питання співвідношення злочинів та адміністративних правопорушень. Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 9–10 жовтня 2014 р. / редкол.: В.Я. Тацій (голов. ред.), В.І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Харків: Право, 2014. 536 с. С. 303–305.

11. Антонян Ю.М. Преступная жестокость. М.: Изд-во ВНИИ МВД России, 1994. 140 с.
12. Бондаренко Н.С. Ставлення населення до проблеми запобігання жорсткому поводженню із тваринами (за результатами соціологічного дослідження). Право і суспільство. 2015. № 3. С. 123–126. URL: https://scholar.google.ru/citations?user=lkOZEFkAAAAJ&hl=ru#d=gs_md_cita-d&p=&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Dru%26user%3DlkOZEFkAAAAJ%26citation_for_view%3DlkOZEFkAAAAJ%3A_Qo2XoVZTnwC%26tzm%3D-180.
13. Вереша Р.В. Историко-правовой та компаративістський аспекти кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2014. № 4 (19). С. 114–121. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FLA=&2_S21STR=Chcks_2014_4_11.
14. Зубченко Н.І. Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорсткого поводження: моногр. / за наук. ред. Т.Р. Короткого. Одеса: Фенікс, 2016. 284 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6061/Fenix_Zubchenko_Zakhist_tvarin_UTVERZhDENIE-2.pdf?sequence=1.
15. Ларкін М.О., Шепель К.О. Кримінологічна характеристика жорсткого поводження з тваринами. Часопис Академії адвокатури України. Т. 8. 2015. № 2 (27). С. 67–72. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FLA=&2_S21STR=Chaau_2015_8_2_12.
16. Образцов В.А., Богомолова Н.Н. Криминалистическая психология. М.: Юнити-Дана; Закон и право, 2002. С. 310. URL: <https://studfiles.net/preview/6707201/>.
17. Шуміло О.О. Кримінологічна характеристика та запобігання жорсткому поводженню із тваринами. Харків, 2016. С. 206. URL: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/diss_Shymilo.pdf.
18. Шуміло О.О. Щодо кількісних та якісних показників жорсткого поводження з тваринами в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 5. Т. 4. С. 27–30. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11396/1/shumilo_27-30.pdf.

УДК 343.271.2

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ МАКСИМАЛЬНИХ МЕЖ ШТРАФУ ЯК ОСНОВНОГО ВИДУ ПОКАРАННЯ

CRIMINAL ASPECTS DETERMINATION OF THE MAXIMUM FINE AS THE MAIN TYPE OF PUNISHMENT

Євдокімова О.В.,

доцент кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У статті досліджуються положення Кримінального кодексу України, які регулюють загальні межі призначення штрафу як основного виду покарання. Здійснюється аналіз думок із цього питання. На підставі дослідження кримінально-правових положень України, правової регламентації порядку призначення штрафу в закордонному кримінальному праві сформульовано рекомендації щодо визначення максимальних меж даного виду основного покарання.

Ключові слова: покарання, штраф, максимальний розмір, призначення, санкція.

В статье исследуются положения Уголовного кодекса Украины, регулирующие общие пределы назначения штрафа как основного вида наказания. Осуществляется анализ точек зрения по этому вопросу. На основании исследования уголовно-правовых положений Украины, правовой регламентации порядка назначения штрафа в зарубежном уголовном праве сформулированы рекомендации по определению максимальных пределов данного вида основного наказания.

Ключевые слова: наказание, штраф, максимальный размер, назначение, санкция.

The article examines the provisions of the Criminal Code of Ukraine, which regulate the general limits of the fine as the main type of punishment. Theoretical points of view analyzed on this issue. Based on a study of the criminal law provisions of Ukraine, the legal regulation of the procedure for imposing a fine in foreign criminal law, recommendations formulated for determining the maximum limits of this type of basic punishment.

Key words: punishment, fine, maximum size, appointment, sanction.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів у кримінально-правовій політиці України на сучасному етапі є лібералізація кримінальної відповідальності, зменшення карального тиску, зниження обсягу призначення покарань, пов'язаних з ізоляцією засудженого від суспільства, розширення сфери застосування видів покарань, альтернативних позбавленню волі, зокрема штрафу. Штраф є найменш суворим видом покарання у вітчизняній системі покарань. У зв'язку із цим питання визначення його соціально-економічно обґрунтованих граничних меж, які б забезпечували дотримання розумного балансу між охороною суспільства від кримінальних правопорушень та захистом прав і свобод особи, яка потрапила у сферу кримінального переслідування, сприяли реалізації принципів справедливості та пропорційності покарання під час його застосування, не втрачають актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження різних аспектів застосування покарання зробили такі вчені, як: П.П. Андрушко, М.І. Бажанов, П.С. Берзін, І.М. Гальперін, О.П. Горох, Т.А. Денисова, О.О. Дудоров, М.Д. Дурманов, В.К. Дуюнов, В.Т. Малярченко, М.І. Мельник, А.С. Міхлін, А.А. Музика, Ю.А. Пономаренко, В.О. Попрас, О.П. Рябчинська, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін, С.С. Яценко й ін. Проте, незважаючи на численні наукові здобутки у вивченні даної проблематики, окремі питання визначення меж караності вчиненого злочину не позбавилися дискусійного характеру та потребують подальших наукових досліджень.

Метою статті є аналіз положень Кримінального кодексу України (далі – КК) та наукових підходів до вирішення проблеми правової регламентації загальних максимальних меж призначення штрафу як основного виду покарання.